

APDROŠINĀŠANAS LĪGUMA LIKUMS UN 33 IZMAIŅAS VISPĀRĪGAJĀ APDROŠINĀŠANAS LĪGUMA REGULĒJUMĀ

INSURANCE CONTRACT ACT AND 33 AMENDMENTS TO GENERAL REGULATION OF INSURANCE CONTRACT

Vadims Mantrovs, *Dr. iur.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes docents

Summary

The present article systematically and critically examines the recently adopted Insurance Contract Act on general regulation of insurance contract in Latvia and developments introduced in that regulation by this act. At the beginning, it discusses the necessity of adoption of the new act by analysing shortcomings of the previously effective act “On Insurance Contract” in conjuncture with their discussion in Latvian legal literature. In this regard, the article explores whether the aim of the legislator to modernise general regulation of insurance contract by relying on the Principles of European Insurance Contract Law (PEICL) is actually achieved. Furthermore, the article provides an overview of the developments introduced by the new act by distinguishing significant and insignificant developments. Particularly, the annotation to the new act refers to 33 amendments into regulation of insurance contract relationship, however, only some of them may be evaluated as significant improvements. Likewise, the new act is generally based on the same structure and the contents of the regulation as the previously effective act. Therefore, the author argues that the necessity for adoption of the new act is doubtful, considering just a few significant developments introduced and shortcomings that were inherited from the previously effective act. The article concludes with the summary of the discussion reflected in the article, providing solutions for improvement of general regulation of insurance contract included in the new act.

Atslēgvārdi: apdrošināšanas līgums, vispārīgais apdrošināšanas līguma regulējums, Eiropas apdrošināšanas līguma tiesību principi, Apdrošināšanas līguma likums, modernu pieeju trūkums

Keywords: insurance contract, general regulation of insurance contract, Principles of European Insurance Contract Law (PEICL), Insurance Contract Act, lack of modern approaches

Ievads

Apdrošināšanas¹ līguma regulējums uztverams par **vienu no divām** apdrošināšanas tiesību regulējuma daļām (otra ir (pār)apdrošināšanas uzraudzība).² Apdrošināšanas līguma regulējums sastāv no vispārīgā apdrošināšanas līguma regulējuma, kas aptver tādus jautājumus kā apdrošināšanas līguma noslēgšana, izpildījums, izbeigšanās un spēkā neesamība, un no speciālā regulējuma noteiktiem specifiskiem apdrošināšanas līguma veidiem (jūras apdrošinājuma līgums, OCTA līgums utt.) uz atsevišķu likumu pamata. Kopš Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma (turpmāk – CL) spēkā stāšanās 1938. gada 1. janvārī un tā spēka atjaunošanas 1992.–1993. gadā vispārīgo apdrošināšanas līguma regulējumu tika paredzēts ietvert **atsevišķā** likumā. Salīdzinājumam: CL priekštecis – Baltijas vietējo likumu kopojuma III daļa “Civillikumi” – saturēja apdrošināšanas līguma regulējumu,³ kā rezultātā apdrošināšanas līgums tika regulēts vienkopus ar pārējiem tipiskiem saistību tiesību līgumiem.⁴

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas vispārīgais apdrošināšanas līguma regulējums **sākotnēji** tika ietverts likumā “Par apdrošināšanu”⁵ (pieņemts 12.01.1993., stājies spēkā 04.02.1993., zaudējis spēku ar 01.09.1998.) vienlaikus ar apdrošināšanas uzraudzības regulējumu, bet **vēlāk** – jau atsevišķi – likumā “Par apdrošināšanas līgumu” (turpmāk – LPAL vai iepriekš spēkā esošais likums).⁶ LPAL tika grozīts trīs reizes (2000.⁷, 2002.⁸ un 2007. gadā⁹), un izdarītie grozījumi visās reizēs bija daudzskaitlīgi un būtiski.

LPAL tā spēkā stāšanās laikā kopumā bija uztverams par **atbilstošu tā laika prasībām**. Vienlaikus atsevišķi jautājumi izrādījās tādi, kurus bija nepieciešams precizēt, ņemot vērā aktuālo apdrošināšanas praksi, piemēram, apdrošināšanas līguma spēkā stāšanās laiks, kas precizēts ar 2007. gada LPAL grozījumiem.¹⁰ Tāpat konstatēti atsevišķi gadījumi, kad LPAL ietvertais regulējums izrādījies neskaidrs, piemēram, noilguma termiņa regulējums LPAL 32. panta pirmajā daļā, kas skaidrots tiesu praksē,¹¹ apdrošināšanas līguma būtisko sastāvdaļu regulējums,

¹ Šajā rakstā termins “apdrošināšana” aptver tā saukto tiešo apdrošināšanu un līdz ar to neaptver pārāpdrošināšanu, tādējādi pārāpdrošināšanas līgums un tā regulējums rakstā nav aplūkots.

² Par apdrošināšanas tiesību regulējumu kopumā un abām apdrošināšanas tiesību regulējuma daļām sk. plašāk: Mantrovs V. Apdrošināšanas tiesības. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2018, 55.–56. lpp.

³ Baltijas vietējo likumu kopojuma III daļas “Civillikumi” 4359.–4362. pants.

⁴ Par apdrošināšanas līguma regulējumu Baltijas vietējo likumu kopojuma III daļā “Civillikumi” sk., piemēram: Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Rīga: Latvijas Juristu biedrība, 1996, 225.–226. lpp.; Loebers A. Tirdzniecības tiesību pārskats. Rīga: Valtera un Rapas akc. sab. izdevums, 1926, 420.–457. lpp.

⁵ Par apdrošināšanu: LV likums. Pieņemts 12.01.1993. [09.08.1997. red.].

⁶ Par apdrošināšanas līgumu: LV likums. Pieņemts 10.06.1998. [01.10.2007. red.].

⁷ Grozījumi likumā “Par apdrošināšanas līgumu”: LV likums. Pieņemts 01.06.2000. [01.07.2000. red.].

⁸ Grozījumi likumā “Par apdrošināšanas līgumu”: LV likums. Pieņemts 24.10.2002. [01.01.2003. red.].

⁹ Grozījumi likumā “Par apdrošināšanas līgumu”: LV likums. Pieņemts 15.03.2007. [18.04.2007. red.].

¹⁰ Par šo jautājumu sk. plašāk: Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 432.–433. lpp.

¹¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 12.03.2014. spriedums lietā Nr. 184/2014. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/downloadlawfile/2950> [aplūkots 20.02.2019.]. Par noilguma termiņa problemātiku sk.: Mantrovs V. 2018, 123. lpp. Par priekšlikumiem noilguma termiņa regulējuma pilnveidošanā sk.: Mantrovs V. Noilguma regulējums apdrošināšanas līgumā. Grām.: Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā. Latvijas Universitātes 73. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: Akadēmiskais apgāds, 2015, 75.–80. lpp.

kam pievērsta ievērojama uzmanība Latvijas apdrošināšanas tiesību literatūrā,¹² vai kompensācijas principa kļūdaina attiecināšana uz personu apdrošināšanu (izņemot veselības apdrošināšanu).¹³ Ar laiku šajā likumā ietvertais regulējums **atsevišķos** gadījumos kļuva par **novocojušu**. Tāpēc Latvijas apdrošināšanas tiesību literatūrā tika norādīts uz atsevišķu pieeju vai normu izmaiņām, no kurām pieminami tādi būtiski priekšlikumi kā anketas principa ieviešanas nepieciešamība sākotnējās informācijas sniegšanā¹⁴ vai mūsdienīga apdrošināšanas atlīdzības atteikuma pamatu regulējuma ieviešana.¹⁵ Tai pašā laikā Latvijas apdrošināšanas tiesību literatūrā netika pausts viedoklis, ka LPAL ietvertais regulējums, kurš veiksmīgi kalpojis 20 gadus, būtu jāpārstrādā, izstrādājot jaunu likumu. Tādēļ **jaunā likuma** – “Apdrošināšanas līguma likuma”¹⁶ (turpmāk – ALL vai jaunais likums) – izstrādāšana un pieņemšana (ar spēkā stāšanos 2018. gada 1. jūnijā) pēc pusgada apspriešanas Latvijas Republikas Saeimā lielā mērā uztverama kā **negaidīta**.

ALL pieņemšanas un spēkā stāšanās kontekstā rodas aktuāls jautājums, kādas izmaiņas ALL ieviesis vispārīgajā apdrošināšanas līguma regulējumā salīdzinājumā ar LPAL ietverto regulējumu. Tādēļ **raksta mērķis** ir kritiski aplūkot ALL pieņemšanas nepieciešamību, vērtējot ar to ieviesto izmaiņu saturu vispārīgajā apdrošināšanas līguma regulējumā un šo izmaiņu būtiskumu.

Kā rakstā atklāts, ALL pieņemšana vērtējama kā **pārsteidzīga**, jo konstatējamas vien dažas būtiskas izmaiņas, kuras ieviesis ALL, kamēr šajā likumā ietvertais vispārīgais apdrošināšanas līguma regulējums pēc savas būtības palicis tāds, kāds bija ietverts LPAL, gan no regulējuma struktūras, gan regulējuma satura viedokļa. Vienlaikus, kā rakstā pamatots, ALL vērtējams kā **neizmantota iespēja** novērst no LPAL pārņemtā regulējuma trūkumus un ieviest modernu pieeju Latvijas vispārīgajā apdrošināšanas līguma regulējumā.

1. Jaunā likuma – ALL – raksturojums

1.1. ALL pieņemšanas nepieciešamība

ALL pieņemšanas nepieciešamība ir **tieši skaidrota** likumprojekta “Apdrošināšanas līguma likums” anotācijā (turpmāk – likumprojekta anotācija).¹⁷ Šajā anotācijā ietvertajā pamatojumā likumprojekta pieņemšanas nepieciešamībai norādīts uz to, ka likumprojekts izstrādāts “pēc Finanšu ministrijas iniciatīvas, pamatojoties uz nepieciešamību pilnveidot un modernizēt spēkā esošo likumu “Par apdrošināšanas līgumu””. Kā tālāk likumprojekta anotācijā paskaidrots, modernizācija izpaudusies tādā veidā, ka likumprojektā (un tāpat arī jaunajā likumā) “iekļautas arī tiesību normas no Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību

¹² Torgāns K. 2018, 431. lpp.; Mantrovs V. Apdrošināšanas tiesības. 2018, 125.–127. lpp.; Alfejeva J. Apdrošināšanas tiesības. Rīga: Biznesa augstskola “Turība”, 2017, 41.–42. lpp.

¹³ Mantrovs V. Apdrošināšanas tiesības. 2018, 169.–170. lpp.

¹⁴ Mantrovs V. Apdrošināšanas tiesības. 2018, 123. lpp.

¹⁵ Mantrovs V. Apdrošināšanas atlīdzības izmaksas atteikuma regulējums Latvijā. Grām.: Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2018, 107.–116. lpp.; Mantrovs V. Apdrošināšanas tiesības. 2018, 266. lpp.

¹⁶ Apdrošināšanas līguma likums: LV likums. Pieņemts 03.05.2018. [01.06.2018. red.].

¹⁷ Likumprojekta “Apdrošināšanas līguma likums” anotācija. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/37F3A7345F752410C22581FA002D1BA9?OpenDocument> [aplūkots 20.02.2019.].

principiem (*The Principles of European Insurance Contract Law*), tādējādi harmonizējot Eiropas un Latvijas apdrošināšanas tiesību praksi". Tāpat, kā norādīts likumprojekta anotācijā, likumprojektā pārņemtas arī atsevišķas normas no Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likuma,¹⁸ kuras attiecas uz "apdrošināšanas līgumattiecību regulējumu",¹⁹ kā arī iekļautas atsevišķas normas no Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 20. janvāra Direktīvas 2016/97 par apdrošināšanas izplatīšanu.²⁰

Tomēr šāds likumprojekta pieņemšanas mērķis izrādījies, kā redzams no jaunajā likumā ietvertā regulējuma satura, **pārspilēts**.

Tā Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību principu ietekme uz ALL ietvērto regulējumu vērojama vien **apdrošināšanas perioda** ieviešanā, kura mērķis, kā norādīts likumprojekta anotācijā, "ir izdalīt un noteikt apdrošināšanas periodu, kurā ir spēkā apdrošināšana, lai nejauktu ar līgumsaistību periodu". Ieviešot šādu terminu,²¹ nav ņemts vērā tas, ka Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību principi paredz trīs dažādus termiņus apdrošināšanas līguma gadījumā, proti, līguma periodu (angļu val. – *contract period*), kas aptver līgumiskas attiecības periodu, kurš sākas ar līguma noslēgšanu un noslēdzas ar norunātā termiņa notecēšanu;²² apdrošināšanas periodu (angļu val. – *insurance period*), kas aptver periodu, par kuru maksājama apdrošināšanas prēmija;²³ un atbildības periodu (angļu val. – *liability period*), kas aptver apdrošināšanas seguma periodu.²⁴ Tāpat nav ņemts vērā tas, ka šāda termina ieviešana neatbilst Latvijas vispārīgajam līgumtiesību regulējumam. Latvijas vispārīgais līgumtiesību regulējums neparedz nodalīt "līgumsaistību periodu", proti, termiņu, kurā ir spēkā līgums, un to nošķirt no atsevišķas saistības izpildes termiņa līguma ietvaros. Latvijas vispārīgais līgumtiesību regulējums pamatots ar atziņu, ka saistības (ja ir vienpusējs līgums) vai saistību (ja ir divpusējs līgums) izpildes termiņš sakrīt ar līguma termiņu, kas jo sevišķi izpaužas normatīvi nostiprināta vienpusēja un divpusēja līguma klasifikācijā (piemēram, CL 1591. pantā).

Savukārt apdrošinātāja tiesības noteikt drošības prasības (no apdrošināšanas līgumtiesību terminoloģijas viedokļa, precīzāk – **piesardzības pasākumus**) (angļu val. – *precautionary measures*),²⁵ kuras bija paredzētas sākotnējā likumprojekta

¹⁸ Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likums: LV likums. Pieņemts 18.06.2015. [01.06.2018. red.].

¹⁹ Latvijas likumdevējs tomēr nav bijis šajā jautājumā nekonskvēnts, jo Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likumā joprojām palikušas normas, kuras ietilpst vispārīgajā apdrošināšanas līguma regulējumā un kuras tāpēc būtu ietveramas ALL, piemēram, brīvprātīgās un obligātās apdrošināšanas regulējums (Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likuma 6. panta pirmā un otrā daļa) vai apdrošināšanas prēmijas noteikšanas regulējums (Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likuma 7. un 9. pants).

²⁰ Likumprojekta "Apdrošināšanas līguma likums" anotācija.

²¹ Jāņem vērā, ka Latvijas apdrošināšanas tiesību literatūrā šāds termins ir aplūkots (sk.: Alfejeva J. 2017, 37. lpp.).

²² Article 1:202 (7) Principles of European Insurance contract law (PEICL). Par šīs normas komentāru sk.: Basedow J. (ed.). Principles of European Insurance contract law (PEICL). Prepared by the Project Group Restatement of European Insurance Contract Law. Munich: Sellier European Law Publishers, 2009, p. 55.

²³ Article 1:202 (8) PEICL. Par šīs normas komentāru sk.: Basedow J. 2009, pp. 55–56.

²⁴ Article 1:202 (9) PEICL. Par šīs normas komentāru sk.: Basedow J. 2009, p. 56.

²⁵ Articles 4:101–4:103 PEICL. Par šo pantu komentāru sk.: Basedow J. 2009, pp. 168–180.

11. pantā, nav tikušas ALL tieši paredzētas,²⁶ tās acīmredzami atstājot līguma pušu (pēc būtības – apdrošinātāja kā apdrošināšanas līguma projekta sastādītāja) ziņā.²⁷

Tā rezultātā likumprojekta anotācijā deklarētā vispārīgā apdrošināšanas līguma regulējuma modernizācija, par pamatu ņemot Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību principus, izpaudusies vien kritiski vērtējamā apdrošināšanas perioda ieviešanā, kas acīmredzami neliecina par šādas modernizācijas īstenošanu. Kā tālāk rakstā atspoguļots, Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību principos ir ietvertas tās modernās pieejas apdrošināšanas līguma regulējumam, no kuru trūkuma cieta LPAL, bet pašlaik – ALL, pēc būtības pārņemot LPAL ietverto regulējumu. Jāņem vērā, ka Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību principi nav saistoši, turklāt atsevišķās ES dalībvalstīs, kā, piemēram, Latvijas kaimiņvalstī Igaunijā, notiek diskusija par to, cik šie principi ir atbilstoši nacionālajam apdrošināšanas līgumtiesību regulējumam.²⁸

1.2. ALL koncepcijas trūkums

Vispirms ALL ietvertā regulējuma raksturojumā jāņem vērā, ka ALL cieš no konceptuālas pieejas trūkuma saistībā ar tajā ietverto vispārīgo apdrošināšanas līguma regulējumu. Deklarējot to, ka jaunā likuma mērķis ir “nodrošināt apdrošināšanas līgumā iesaistīto personu iespēju īstenot un aizsargāt savas tiesības” (ALL 2. panta pirmā daļa), ALL **nav vērst** uz to, lai **izlīdzinātu nevienlīdzību** starp apdrošinātāju kā apdrošināšanas jomas profesionāli, no vienas puses, un apdrošinājumaņēmēju un apdrošināto personu²⁹ kā ekonomiski vājākiem subjektiem un neprofesionāliem apdrošināšanas jomā, no otras puses. Jaunais likums kļuvis daudz izplūdušāks, vēl vairāk nivelējot pastāvošo nevienlīdzību starp šiem subjektiem apdrošināšanas praksē un pretēji mūsdienu civiltiesiskajai apgrozības jēgai un būtībai tos uztverot par ekonomiski vienlīdzīgiem civiltiesību subjektiem apdrošināšanas līguma noslēgšanā un izpildē. Uz šo jaunā likuma aspektu ir jau pamatoti norādīts Latvijas tiesību literatūrā, paužot viedokli, ka “[j]aunais Apdrošināšanas līguma likums pagaidām nav radījis pārliecinošu iespaidu, ka risina arī apdrošināšanas klientu interešu jautājumus tāpat kā apdrošinātāju intereses”.³⁰

Vēl vairāk, atsevišķos gadījumos, kuri analizēti tālāk rakstā, ALL pat nostāda apdrošināto personu **nelabvēlīgākā situācijā** salīdzinājumā ar LPAL, piemēram, paredzot saīsinātu noilguma termiņu (analizēts šī raksta 2.1. apakšnodaļā); paredzot pienākumu apdrošinātājam neizmaksāt apdrošināšanas atlīdzību ne vien ļauna nolūka, bet arī rupjas neuzmanības gadījumā apdrošinātā riska iestāšanās gadījumā (ALL 31. panta otrās daļas 4. punkts, salīdzinājumam LPAL bija

²⁶ Sal. sākotnējā likumprojekta 11. pantu (Apdrošināšanas līguma noteikumi) ar ALL 8. pantu (Apdrošināšanas līguma noteikumi).

²⁷ ALL 8. panta ceturtdaļa kopsakarā ar 18. panta otro daļu.

²⁸ Luiik O.-J. Do the Principles of European Insurance Contract Law Go Too Far in Protecting the Policyholder? *Juridica International*, 2011, pp. 73–83. Pieejams: <https://www.juridicainternational.eu/?id=14838> [aplūkots 20.02.2019.].

²⁹ Šajā rakstā ar apdrošināto personu saprasta persona, kurai pastāv prasījums pret apdrošinātāju par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu, proti, apdrošinātais, cietušais (trešā persona gan LPAL, gan ALL neveiksmīgajā terminoloģijā), ja tam ir piešķirta tiešā prasība, un labuma guvējs attiecīgi īpašuma apdrošināšanā (apdrošināšanā pret zaudējumiem ALL terminoloģijā), civiltiesiskās atbildības apdrošināšanā un personu apdrošināšanā.

³⁰ Kakstāns Ā. Apdrošināšana – iedzīvotājiem vai apdrošinātājiem. *Jurista Vārds*, 14.08.2018., Nr. 33.

paredzēts vien ļauns nolūks³¹); ieviešot zaudējumu novērtēšanas metodi, kura analizēta tālāk raksta 2.1. apakšnodaļā; tā sauktās turpinošās apdrošināšanas gadījumā noilguma termiņu atstājot apdrošināšanas līguma pušu (pēc būtības – apdrošinātāja) ziņā (raksturots šī raksta 2.2. apakšnodaļā); u. c. gadījumos. Ja saīsināta noilguma termiņa gadījumā varētu konstatēt objektīvu attaisnojumu šādai nelabvēlīgākai normai, tad pārējos gadījumos šāda pieeja no iepriekš norādītās nevienlīdzības esamības viedokļa būtu apšaubāma.

Vienlaikus jau iepriekš pieminētajā likumprojekta anotācijā norādīts uz iepriekšējā likuma – LPAL – nepilnībām, kuru raksturojumu būtu vērts citēt pilnībā:

“Šobrīd spēkā esošais likums pilnībā neregulē visas situācijas, kas veidojas apdrošināšanas līgumattiecībās, tiesību normas tiek dažādi interpretētas, tāpat daļa normu ir novecojušas un neatbilst praksei. Ar likumprojektu tiek pārņemtas pašreiz spēkā esošā likuma aktuālās normas, papildus tajās veicot virkni gramatisko precizējumu, lai nodrošinātu vienkāršāku piemērošanu praksē un novērstu nepareizu interpretāciju, kā arī papildinot ar jaunām tiesību normām. Likumprojektā iekļautas tiesību normas, kas atrunā praksē jau faktiski pastāvošu tiesību normu interpretāciju, kas ir nostiprinājusies judikatūrā un praksē. Ar Likumprojekta spēkā stāšanās brīdi, savu spēku zaudēs līdzšinējais likums “Par apdrošināšanas līgumu”.³²

Kā redzams no citētā likumprojekta anotācijas fragmenta, likumdevējs pēc būtības atzinis, ka ALL pamatojas uz LPAL ietverto regulējumu, kas anotācijā raksturots kā “aktuālo normu pārņemšana”, tās papildinot “ar jaunām tiesību normām”. Tā rezultātā aplūkojamā likumprojekta anotācija ietver raksturojumu šīm “jaunajām tiesību normām” jeb **33 izmaiņām** “apdrošināšanas līgumattiecību regulējumā”.³³ Tieši šīs izmaiņas, kas minētajā likumprojekta anotācijā raksturotas kā “apjomīgi labojumi un papildinājumi, kā arī strukturāli labojumi, kas pārsniedz pusi no spēkā esošā likuma apjoma”, saistītas ar **nepieciešamību pieņemt jaunu likumu**.³⁴ Līdzīgi tika norādīts likumprojekta izskatīšanas laikā 1. lasījumā, saistot likumprojekta pieņemšanas nepieciešamību ar to, ka “vecais likums “Par apdrošināšanas līgumu” ir novecojis, tur labojumu ir vairāk nekā puse, turklāt līgumā par apdrošināšanu jāievieš arī Eiropas Savienības jaunākās direktīvas un ieteikumi”.³⁵ Tomēr, kā tālāk rakstā atklāts saistībā ar šo izmaiņu raksturojumu, vien dažas no šīm 33 izmaiņām uztveramas par būtiskām. Savukārt ALL ietvertais regulējums pēc būtības pamatojas uz LPAL ietverto regulējumu.

Jāņem vērā, ka **likumdošanas materiāli** saistībā ar likumprojektu, izņemot jau pieminēto likumprojekta anotāciju, ir **visai skopi**. Atbildīgajā Saeimas komisijā ievērojama diskusija nav notikusi, kā redzams no atbildīgās Saeimas komisijas

³¹ LPAL 24. panta otrās daļas 4. punkts.

³² Likumprojekta “Apdrošināšanas līguma likums” anotācija.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

³⁵ Latvijas Republikas 12. Saeimas ziemas sesijas otrās sēdes 18.01.2018. stenogramma. Pieejams: <http://saeima.lv/lv/transcripts/view/460> [aplūkots 20.02.2019.].

protokolēm.³⁶ Līdzīgi varētu secināt par likumprojekta apspriešanu Saeimas sēdēs, neskatoties uz dažādiem atbalstītajiem likumprojekta labojumiem.³⁷

1.3. ALL piemērošana laikā

Jaunais likums, atceļot iepriekš spēkā esošā likuma spēku, nav paredzējis nekādus pārejas noteikumus saistībā ar jaunā likuma piemērošanu. Līdz ar to atbilstoši CL 3. pantam jaunais likums **piemērojams** visiem tiem apdrošināšanas līgumiem, kuri noslēgti, sākot ar dienu, kad spēkā stāties jaunais likums, proti, **ar 2018. gada 1. jūniju**.

Līdzīgi risināms jautājums par jaunajā likumā ietvertā vispārīgā apdrošināšanas līguma regulējuma piemērošanu tiem atsevišķiem jautājumiem specifiskajos apdrošināšanas līgumos (jūras apdrošinājuma līgums, OCTA līgums u. c.), kuru speciālais regulējums šos jautājumus neregulē. Šie jautājumi līdz ar to būs pakļauti ALL ietvertajam vispārīgajam apdrošināšanas līguma regulējumam, ja konkrētais specifiskais apdrošināšanas līgums noslēgts ne agrāk kā jaunā likuma spēkā stāšanās dienā.

Savukārt **iepriekš spēkā esošais likums** būs piemērojams visiem tiem apdrošināšanas līgumiem, kuri noslēgti pirms jaunā likuma spēkā stāšanās (neatkarīgi no to spēkā stāšanās dienas), proti, noslēgti **pirms 2018. gada 1. jūnija**. Tas nozīmē, ka iepriekšējais likums var tikt piemērots ievērojamu laiku attiecībā uz apdrošināšanas līgumiem, kuri noslēgti pirms šī datuma, atkarībā no apdrošināšanas veida: īpašuma vai nelaimes gadījumu apdrošināšanā vismaz 18 gadus, proti, ja šis līgums noslēgts uz maksimālo 5 gadu termiņu (LPAL 25. panta pirmā daļa) un īstenots maksimālais noilguma termiņš – 13 gadi (LPAL 32. panta pirmā daļa); civiltiesiskās atbildības (turpmāk – CTA) apdrošināšanā – 25 gadus, jo maksimālais noilguma termiņš var būt 20 gadi (LPAL 32. panta pirmā daļa); bet dzīvības vai veselības apdrošināšanas gadījumā LPAL piemērošana ir atkarīga no līguma spēkā esamības termiņa, jo atbilstoši LPAL 25. panta otrajai daļai šajos apdrošināšanas veidos šāda apdrošināšanas līguma termiņš nav ticis ierobežots un atkarīgs no konkrētā līguma.

³⁶ Latvijas Republikas Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 28.02.2018. sēdes protokols Nr. 271. Pieejams: [http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/E77D04D326FED4D4C2258239002EFD4?OpenDocument&prevCat=12|Bud%C5%BEeta%20un%20finan%C5%A1u%20\(nodok%C4%BCu\)%20komisija](http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/E77D04D326FED4D4C2258239002EFD4?OpenDocument&prevCat=12|Bud%C5%BEeta%20un%20finan%C5%A1u%20(nodok%C4%BCu)%20komisija) [aplūkots 20.02.2019.]; Latvijas Republikas Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 07.03.2018. sēdes protokols Nr. 273. Pieejams: [http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/C23316E1FBFF1749C22582430031358E?OpenDocument&prevCat=12|Bud%C5%BEeta%20un%20finan%C5%A1u%20\(nodok%C4%BCu\)%20komisija](http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/C23316E1FBFF1749C22582430031358E?OpenDocument&prevCat=12|Bud%C5%BEeta%20un%20finan%C5%A1u%20(nodok%C4%BCu)%20komisija) [aplūkots 20.02.2019.]; Latvijas Republikas Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 21.03.2018. sēdes protokols Nr. 277. Pieejams: [http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/F350F4C5CBB9E3FC2258250004C9A68?OpenDocument&prevCat=12|Bud%C5%BEeta%20un%20finan%C5%A1u%20\(nodok%C4%BCu\)%20komisija](http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/F350F4C5CBB9E3FC2258250004C9A68?OpenDocument&prevCat=12|Bud%C5%BEeta%20un%20finan%C5%A1u%20(nodok%C4%BCu)%20komisija) [aplūkots 20.02.2019.]; Latvijas Republikas Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 24.04.2018. sēdes protokols Nr. 282. Pieejams: [http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/250CCF68F446206DC225827400208362?OpenDocument&prevCat=12|Bud%C5%BEeta%20un%20finan%C5%A1u%20\(nodok%C4%BCu\)%20komisija](http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/250CCF68F446206DC225827400208362?OpenDocument&prevCat=12|Bud%C5%BEeta%20un%20finan%C5%A1u%20(nodok%C4%BCu)%20komisija) [aplūkots 20.02.2019.].

³⁷ Latvijas Republikas 12. Saeimas ziemas sesijas otrās sēdes 18.01.2018. stenogramma. Pieejams: <http://saeima.lv/lv/transcripts/view/460> [aplūkots 20.02.2019.]; Latvijas Republikas 12. Saeimas pavasara sesijas pirmās sēdes 12.04.2018. stenogramma. Pieejams: <http://saeima.lv/lv/transcripts/view/475> [aplūkots 20.02.2019.]; Latvijas Republikas 12. Saeimas pavasara sesijas ceturrtās sēdes 03.05.2018. stenogramma. Pieejams: <http://saeima.lv/lv/transcripts/view/479> [aplūkots 20.02.2019.].

2. ALL ieviesto 33 izmaiņu raksturojums

Kā jau iepriekš raksturots, ALL ieviesa 33 izmaiņas vispārīgajā apdrošināšanas līguma regulējumā. Šīs izmaiņas iedalāmas **divās daļās – būtiskās un nebūtiskās – atkarībā no to nozīmīguma vispārīgajā apdrošināšanas līguma regulējumā** tās aplūkotas tālākajās apakšnodalās atsevišķi.

2.1. Būtiskas izmaiņas salīdzinājumā ar LPAL ietverto regulējumu

Vispirms jānorāda, ka jaunais likums ir atteicies no **piemērojamā likuma** neatbilstošā regulējuma Eiropas Savienības (turpmāk – ES) tiesībām LPAL 2. pantā par labu skaidrai norādei uz Romas I Regulu (ALL 3. pants). Likumdevējs tomēr nav izmantojis iespēju jaunajā likumā paredzēt papildu regulējumu piemērojamā likuma noteikšanai apdrošināšanas līgumā tajos gadījumos, kurus Romas I Regulas 7. pants (piemērojamā likuma noteikšana apdrošināšanas līgumam) neregulē.

Viens no jaunā likuma būtiskiem uzlabojumiem ir **apdrošināšanas līguma termiņa** regulējums. Atsakoties no apdrošināšanas līguma maksimālā termiņa, kas LPAL bija noteikts kā 5 gadi, izņemot secīgi noslēgtus apdrošināšanas līgumus, dzīvības apdrošināšanu un veselības apdrošināšanu (LPAL 25. pants), pašlaik ALL 34. pants paredz, ka apdrošināšanas līguma termiņu nosaka, pusēm vienojoties. Tai pašā laikā trūkst norādes par to, ka citi likumi, piemēram, OCTA likums,³⁸ var paredzēt atšķirīgus līguma termiņus. Nav arī regulēts termiņš, uz kuru var automātiski atjaunot (pagarināt) noslēgtā apdrošināšanas līguma termiņu, ja tāda iespēja līgumā paredzēta. Praksē tas nozīmēs to, ka apdrošināšanas līgums tā izbeigšanās gadījumā būs jāslēdz no jauna vai būs nepieciešama atsevišķa vienošanās par līguma noslēgšanu uz jaunu termiņu (ja vien pats līgums neparedzēs tā termiņa atjaunošanu).

Viena no būtiskākajām ALL ieviestajām izmaiņām attiecas uz **noilguma termiņu**, kas gan iepriekš spēkā esošajā, gan jaunajā likumā neprecīzi raksturots ar terminu “prasības termiņš”. Grozot LPAL 32. pantā ietverto noilguma termiņa regulējumu, ALL 39. panta pirmā daļa nosaka atšķirīgus noilguma termiņus: “no apdrošināšanas līguma izrietošie prasījumi noilgst triju gadu laikā. Tiesības iesniegt apdrošinātājam paziņojumu par apdrošinātā riska iestāšanos izbeidzas, ja persona, kurai ir tiesības pretendēt uz apdrošināšanas atlīdzību, tās neizmanto triju gadu laikā no apdrošināšanas gadījuma iestāšanās dienas”.

Likumprojekta anotācijā sniegtais skaidrojums liecina par to, ka likumdevējs apzināti izvēlējies **saīsinātu** noilguma termiņu, proti, trīs gadu noilguma termiņu, to pieskaņojot noilguma termiņam komercdarījumiem (Komerclikuma 406. pants). Šāda likumdevēja nostāja ir atzīstama par pamatotu, jo trīs gadu noilguma termiņš prasījumiem, kuri izriet no apdrošināšanas līguma, būtu optimāls.³⁹ Vienlaikus likumdevējs centies izvairīties no LPAL trūkuma par noilguma termiņa nepilnīgo regulējumu:⁴⁰ iepriekš LPAL 32. panta pirmā daļa paredzēja noilguma

³⁸ Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums: LV likums. Pieņemts 07.04.2004. [30.04.2019. red.].

³⁹ Kaut iepriekš šo rindu autors bija izteicis priekšlikumu saglabāt LPAL 32. panta pirmajā daļā noteiktos noilguma termiņus (Mantrovs V. 2015, 80. lpp.), kuri CTA un dzīvības apdrošināšanā šajā LPAL normā bija noteikti krietni garāki par pašreiz ALL 39. panta pirmajā daļā noteikto noilguma termiņu, šāds priekšlikums uz doto brīdi ir zaudējis savu aktualitāti.

⁴⁰ Likumprojekta “Apdrošināšanas līguma likums” anotācija.

termiņu apdrošināšanas atlīdzības prasījuma iesniegšanai apdrošinātājam, taču neparedzēja noilguma termiņu apdrošinātāja atteikuma apstrīdēšanai tiesā.⁴¹

Tomēr līdzīga neskaidrība kā LPAL saistībā ar noilguma termiņu apdrošināšanas atlīdzības izmaksas atteikuma apstrīdēšanai tiesā ir radusies arī ALL. Tā ALL 39. panta pirmās daļas pirmais teikums, kas citēts iepriekš, paredz noilguma termiņu no apdrošināšanas līguma izrietošajiem prasījumiem, to nosakot kā trīs gadu termiņu. Tai pašā laikā šis daļas otrais teikums **atsevišķi regulē** noilguma termiņu apdrošinātās personas **paziņojumam apdrošinātājam par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu**. Šāda norma nozīmē, ka prasījums par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu tiek regulēts atšķirīgi no citiem prasījumiem, kuri izriet no apdrošināšanas līguma un uz kuriem tātad attiecas ALL 39. panta pirmās daļas pirmais teikums. Tā rezultātā ALL 39. panta pirmās daļas otrais teikums neregulē termiņu, kurā apdrošinātā persona var apstrīdēt tiesā apdrošinātāja atteikumu par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu. Šāda situācija jau pastāvēja LPAL 32. panta pirmās daļas gadījumā, kā raksturots iepriekš, un no šīs situācijas likumdevējs vēlējies izvairīties, kā norādīts likumprojekta anotācijā, taču, kā redzams no ALL 39. panta pirmās daļas, tas nav izdevies.

Šajā situācijā pastāv **vairākas** ALL 39. panta pirmās daļas otrā teikuma **tulkojuma iespējas** noilguma termiņa noteikšanai apdrošināšanas atlīdzības izmaksas atteikuma apstrīdēšanai tiesā. Pirmā iespēja būtu to noteikt kā 3 gadu termiņu, ņemot vērā ALL 39. panta pirmās daļas pirmajā teikumā paredzēto noilguma termiņu. Otrā iespēja būtu to noteikt kā 10 gadus atbilstoši **vispārīgajam noilguma termiņam** (CL 1895. pants) un tiesu praksei līdzīgā situācijā LPAL 32. panta pirmās daļas tulkojumā, kas aplūkots iepriekš. Tā kā ALL 39. panta pirmās daļas otrais teikums, kā norādīts pašā likumprojekta anotācijā, “regulē noilgumu *tikai* [autora izcēlums] par apdrošināšanas atlīdzības pieteikuma iesniegšanu”, šajā gadījumā **priekšroka dodama otrajai tulkojuma iespējai**, jo likumdevējs nav noregulējis jautājumu par noilguma termiņu apdrošināšanas atlīdzības izmaksas atteikuma apstrīdēšanai tiesā, kas tātad būtu vispārīgais noilguma termiņš.

Vienlaikus būtu jāatrunā, ka tā sauktās turpinošās apdrošināšanas gadījumā atšķirībā no LPAL, kas paredzēja trīs gadu noilguma termiņu (LPAL 32. panta ceturrtā daļa un 46. pants), ALL šī termiņa noteikšanu atstājis apdrošināšanas līguma pušu ziņā (ALL 49. pants).

Visbeidzot, būtiskas izmaiņas izdarītas **īpašuma apdrošināšanas** (apdrošināšanas pret zaudējumiem ALL terminoloģijā) un **CTA apdrošināšanas regulējumā**, gan **nošķirot** abu apdrošināšanas veidu regulējumu atsevišķās nodaļās, gan ieviešot izmaiņas katra apdrošināšanas veida regulējumā. Jāņem vērā, ka pašā likumprojektā šāds nošķīrums nebija ietverts un tika ieviests vien likumprojekta izskatīšanā Saeimā. Šāds nošķīrums novedis pie tā, ka kopīgie noteikumi šiem abiem apdrošināšanas veidiem ir dublēti abās ALL nodaļās, kā tas noticis kompensācijas principa⁴² un vairākkārtējas apdrošināšanas aizlieguma gadījumā.⁴³

Īpašuma apdrošināšanā (ALL VII nodaļa “Apdrošināšana pret zaudējumiem”) likumdevējs atteicies no apdrošināšanas objekta novērtēšanas metodes un atjaunošanas vērtības (LPAL 41. panta otrā daļa un trešā daļa), ieviešot **zaudējumu**

⁴¹ Mantrovs V. Apdrošināšanas tiesības. 2018, 154.–156. lpp.

⁴² ALL 42. pants (īpašuma apdrošināšanā) un 52. panta pirmās daļas otrais teikums (CTA apdrošināšanā), sal. ar LPAL 35. pantu.

⁴³ ALL 44. pants (īpašuma apdrošināšanā) un 52. panta sestā daļa (CTA apdrošināšanā), sal. ar LPAL 37. pantu.

novērtēšanas metodi (ALL 42. panta otrā daļa). Tā kā jaunais likums nesatur šī jaunā termina skaidrojumu, tā piemērošana var radīt grūtības tiesu praksē, it sevišķi tādēļ, ka likumprojekta anotācijā par šīs metodes izpratni nav sniegts skaidrojums. Šādā situācijā zaudējumu novērtēšanas metodes izpratne būs **pilnībā atkarīga no apdrošināšanas līguma**, proti, pēc būtības apdrošinātāja, nevis normatīvi nostiprinātas šīs metodes izpratnes. Tas novedīs pie tā, ka strīda gadījumā **tiesai būs jāvērtē katra konkrētā līguma noteikumi** par šīs metodes izpratni, kas mazinās tiesisko noteiktību un padarīs šīs metodes izpratni pilnīgi atkarīgu no apdrošinātāja izvēlētas pieejas, novārtē atstājot apdrošinātās personas intereses. Šāda situācija atšķiras no citu Eiropas valstu pieejas – saskaņā ar to zaudējumu novērtēšanas metode vai metodes tiek normatīvi definētas vai skaidrotas. Piemēram, Igaunijā normatīvs skaidrojums paredzēts gan apdrošināmajai summai attiecībā uz kustamu lietu un nekustamu lietu atsevišķi,⁴⁴ gan novērtējuma metodei (angļu val. – *agreed value*).⁴⁵ Līdzīgi ir Lietuvā, kur īpašuma apdrošināšanā ir paredzēts regulējums apdrošināmā objekta vērtības noteikšanai.⁴⁶

Zināmas izmaiņas ALL ir ieviesis apdrošinātā objekta īpašnieka maiņas gadījumā, novēršot neskaidrības par apdrošināšanas līguma spēkā esamību, ja atsavināts apdrošinātais nekustamais īpašums (ALL 47. panta pirmā daļa, iepriekš: LPAL 44. panta pirmā daļa), un mantojamās apdrošinātās kustamās vai nekustamās lietas gadījumā (ALL 47. panta ceturrtā daļa). Tāpat izmaiņas izdarītas subrogācijas tiesības regulējumā, kas ietverts ALL 45. pantā, gan pirmo reizi Latvijas apdrošināšanas līgumtiesībās izmantojot šo terminu, gan atsevišķos subrogācijas tiesības regulējuma aspektos.

CTA apdrošināšanā (ALL VIII nodaļa) ieviestas atsevišķas izmaiņas maksājumu atlīdzināšanā (ALL 52. pants) un ieviests regresa prasības institūts CTA apdrošināšanā (ALL 54. pants). Jāņem vērā, ka ALL nav pārņēmis LPAL 38. pantā ietverto regulējumu saistībā ar apdrošināšanas atlīdzības izmaksu, ja tā izmaksājama vienlaikus obligātajā un brīvprātīgajā apdrošināšanā.

Visbeidzot, būtiska (un sen gaidīta) izmaiņa attiecas uz likumdevēja pamatoto **atteikšanos no kompensācijas principa piemērošanas iespējas personu apdrošināšanā**, kas bija paredzēta LPAL,⁴⁷ bet vairs nav saglabāta jaunajā likumā.⁴⁸ Problēmjaucējums varētu rasties ar veselības apdrošināšanu, kuras ietvaros varētu konstatēt savdabīgu kompensācijas principa piemērošanu.⁴⁹ Visticamāk, šo gadījumu likumdevējs paredzējis risināt ALL 61. pantā, tomēr pieļaujot kompensācijas principa piemērošanu tieši veselības apdrošināšanā. Jāņem vērā, ka šajā pantā joprojām novērojamas iepriekšējā likuma pieejas pazīmes par kompensācijas principa izvēli personu apdrošināšanā, kas dzīvības un nelaimes gadījumu apdrošināšanā nav iespējama. Tāpēc ALL 61. pantā ietvertais regulējums pēc būtības var

⁴⁴ Igaunijas Saistību tiesību likuma 479. pants (*Law of Obligations Act*). Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/524012017002/consolide> [aplūkots 20.02.2019.].

⁴⁵ Igaunijas Saistību tiesību likuma 480. pants.

⁴⁶ Lietuvas Civilkodeksa 6.997. pants (Lietuvas Civilkodekss). Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245495> [aplūkots 20.02.2019.]; Lietuvas Republikas likuma "Par apdrošināšanu" 104. pants (Lietuvas Republikas likums "Par apdrošināšanu"). Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/256642c2efd811e3abf5c17841df37a3?jfwid=rivwzvpvg> [aplūkots 20.02.2019.].

⁴⁷ LPAL 39. pants, 51. panta trešā daļa. Par šī jautājuma problemātiku LPAL regulējumā sk. plašāk: Mantrovs V. Apdrošināšanas tiesības. 2018, 169.–170. lpp.

⁴⁸ ALL 55. panta trešā daļa.

⁴⁹ Sk. plašāk: Mantrovs V. Apdrošināšanas tiesības. 2018, 169. lpp.

attiekties tikai un vienīgi uz veselības apdrošināšanu, uz ko norādīts šajā rindkopā iepriekš (neatkarīgi no tā, vai noslēgts atsevišķs veselības apdrošināšanas līgums vai tas noslēgts kopsakarā ar apdrošināšanas līgumu citā apdrošināšanas veidā).

2.2. Nebūtiskas izmaiņas salīdzinājumā ar LPAL ietverto regulējumu

Kā var redzēt gan no ALL I nodaļas (vispārīgie noteikumi), gan no II nodaļas (apdrošināšanas līguma noslēgšanas kārtība), gan no III nodaļas (apdrošinātā riska iestāšanās iespējamības palielināšanās un samazināšanās) salīdzinājuma ar attiecīgajām LPAL nodaļām, **būtiskas izmaiņas nav ieviestas. Nebūtisko izmaiņu** vidū ALL I nodaļā **var pieminēt**, piemēram, atsevišķu terminu nebūtisku korigēšanu, kas vērtējama kritiski;⁵⁰ atsevišķu jaunu terminu un to legāļdefinīciju ieviešanu (apdrošināšanas periods,⁵¹ kas neatbilst Latvijas līgumtiesību regulējumam, kā raksturots iepriekš; regresa prasība,⁵² kuras legāļdefinīcijas ieviešana nav atzīstama par veiksmīgu; subrogācijas tiesība⁵³); vai iepriekš nedefinētu terminu kā kompensācijas princips legāļdefinīcijas paredzēšanu.⁵⁴ Tāpat var pieminēt likuma mērķa norādīšanu (ALL 2. pants), kas nebija norādīts LPAL; atsevišķus jaunievedumus strīdu izskatīšanā (ALL 4. panta otrā daļa) un apdrošinātāja komunikāciju (ALL 5. pants); juridisko izdevumu apdrošināšanas regulējumu ALL 9. pantā, kas pārņemts no Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likuma un tāpēc nav uzskatāms par būtisku izmaiņu Latvijas apdrošināšanas tiesību regulējuma ietvarā (salīdzinājumam LPAL šāds apdrošināšanas veids vispār nebija pat pieminēts). Atsevišķi jaunievedumi ir problemātiski, piemēram, apdrošināšanas līguma priekšmeta izpratne (ALL 8. panta sestā daļa), jo šajā gadījumā Latvijas likumdevējs pārdefinē ES patērētāju aizsardzības tiesībās regulēto autonomo terminu “līguma priekšmets” saistībā ar tipveida līguma regulējumu, kas nav pieļaujams.⁵⁵

No ALL II nodaļas var pieminēt papildinājumu apdrošināšanas līguma spēkā stāšanās kārtībai, turpinot regulēt apdrošināšanas līgumu kā **savdabīgu reāl-līgumu**. Pārņemot no LPAL tā 7.² pantā ietverto regulējumu, ALL 13. pantā, kaut ne visai skaidri, nodalīti divi gadījumi, kad apdrošināšanas līgums stājas spēkā atkarībā no apdrošināšanas prēmijas vai tās pirmās daļas samaksas laika. Pirmais gadījums aptver situāciju, kad apdrošināšanas prēmija vai tās pirmā daļa maksājama vienlaicīgi ar apdrošināšanas līguma spēkā stāšanos (ALL 13. panta pirmā daļa), kas nebija iepriekš paredzēts minētajā LPAL pantā. Grūtības var radīt ALL 13. panta pirmajā daļā ietvertā piebilde “izņemot gadījum[u], kad apdrošināšanas līgumā ir noteikts citādi”, taču, visticamāk, tas norāda uz otro gadījumu,

⁵⁰ Piemēram, termina “apdrošinājuma summa” legāļdefinīcijā (ALL 1. panta pirmās daļas 1. punkts) ieviests neprecīzs juridisks termins “apdrošinātāja saistību apmērs”, kaut apdrošinātāja saistība apdrošināšanas atbildības izmaksā ir viena; vai termina “apdrošināmās interese” legāļdefinīcijā (ALL 1. panta pirmās daļas 4. punkts) termins “interese” aizstāts ar daudz neveiksmīgāku terminu “ieinteresētība”, novēršoties no objektīvā elementa un vairāk uzsverot subjektīvo elementu, kas neatbilst šī termina izpratnei.

⁵¹ ALL 1. panta pirmās daļas 9. punkts.

⁵² ALL 1. panta pirmās daļas 22. punkts.

⁵³ ALL 1. panta pirmās daļas 23. punkts.

⁵⁴ ALL 1. panta pirmās daļas 18. punkts.

⁵⁵ Jaņem vērā, ka likumprojektā “Apdrošināšanas līguma likums” ir raksturots šis jaunievedums, taču atbilstība Eiropas Savienības patērētāju aizsardzības tiesībām nav apsvērta.

kas aplūkots nākamajā šī raksta teikumā.⁵⁶ Otrais gadījums attiecas uz situāciju, kad apdrošināšanas prēmijas vai tās pirmās daļas samaksa veicama apdrošināšanas līgumā paredzētajā termiņā, nevis vienlaicīgi ar līguma spēkā stāšanos (ALL 13. panta otrā daļa kopsakarā ar pārējām šī panta daļām), kas atkārti minētajā LPAL pantā ietverto regulējumu.

Nedaudz lielākas izmaiņas izdarītas ALL IV nodaļā (apdrošinājuma ņēmēja, apdrošinātā un labuma guvēja un apdrošinātāja tiesības un pienākumi), taču šīs izmaiņas nav uzskatāmas par būtiskām, kas kardināli pārveido tiesību un pienākumu regulējumu apdrošināšanas līguma ietvaros. Tā ALL 28. pants ievieš regulējumu par **apdrošinātāja tiesībām pārbaudīt informāciju par apdrošinātā riska iestāšanos**, kas nebija paredzēts iepriekš spēkā esošajā likumā, un ALL 33. pants nosaka apdrošinātāja pienākumu iepazīstināt ar apdrošinātāja lēmumu pamatojošiem dokumentiem un pienākumu sniegt informāciju. Joprojām termiņš apdrošinātāja lēmuma pieņemšanai normatīvi noteikts vien tad, ja apdrošinājuma ņēmējs vai apdrošinātais ir fiziskā persona (ALL 32. pants, iepriekš – LPAL 24.¹ pants un tikai attiecībā uz gadījumu, ja apdrošinājuma ņēmējs ir fiziskā persona). Jāņem vērā, ka ALL saistībā ar apdrošinātāja lēmuma pieņemšanas regulējumu ir nelabvēlīgāks apdrošinātajai personai salīdzinājumā ar LPAL, jo **ļauj neizmaksāt apdrošināšanas atlīdzību**, ja ierosināts kriminālprocess, administratīvais process vai administratīvā pārkāpuma lietvedība (ALL 32. panta trešā daļa).

ALL V nodaļā (apdrošināšanas līguma termiņš un līguma izbeigšana) nav konstatējamās būtiskas izmaiņas, izņemot noilguma termiņa izmaiņas ALL 39. pantā, kuras raksturots iepriekš, un gadījumus, kad apdrošinātājs un apdrošinājuma ņēmējs var vienoties par apdrošināšanas līguma izbeigšanu bez apdrošinātāja vai labuma guvēja piekrišanas (ALL 35. panta ceturrtā daļa).

ALL IV nodaļā (kopapdrošināšana un vadošais apdrošinātājs) izmaiņas vispār nav konstatējamās (izņemot atsevišķu darbības vārdu formu izmaiņas).

Visbeidzot, **personu apdrošināšanā** (ALL IX nodaļa) izdarītas nebūtiskas izmaiņas, ieviešot atsevišķus apdrošinātā informēšanas pienākumus (ALL 59. pants) un apdrošinājuma ņēmēja saistību pārņemšanu tā nāves gadījumā (ALL 60. pants). Jāatzīmē, ka likumprojekta izskatīšanas laikā 1. lasījumā, skaidrojot likumprojekta pieņemšanas nepieciešamību, tika norādīts, ka dzīvības apdrošināšanas līgumā “tagad varēs ierakstīt arī apdrošinājuma ņēmēja tiesības (pieņēmam, mainīt šo līgumu, kad tas jau ir noslēgts)”.⁵⁷ Šāda tiesība saglabāta jaunajā likumā – saskaņā ar to dzīvības apdrošināšanas līgumā norāda “apdrošinājuma ņēmēja tiesības grozīt līgumu, mainot apdrošinājuma summu, apdrošināšanas prēmiju un tās maksāšanas kārtību” (ALL 59. panta pirmās daļas 2. punkts).

Kā redzams no šajā un iepriekšējās šī raksta apakšnodaļās sniegtā ALL ieviesto 33 izmaiņu raksturojuma, ALL pēc būtības ir pārņēmis LPAL ietverto regulējumu, **saglabājot gan regulējuma struktūru, gan pašu regulējuma saturu**, izņemot atsevišķas iepriekš raksturotās būtiskās izmaiņas un daudzas nebūtiskas, pat vietumis gramatiskas izmaiņas. Tas, ka ALL satur par vienu nodaļu vairāk nekā LPAL, ir ne vairāk kā nebūtiska atšķirība, ņemot vērā to, ka LPAL VII nodaļa attiecībā uz īpašuma un CTA apdrošināšanu jaunajā likuma sadalīta divās nodaļās,

⁵⁶ Kaut likumprojekta anotācijā ir norādīts uz šo jaunievedumu, to saistot ar precizējumu “par apdrošināšanas spēkā stāšanos atkarībā no apdrošināšanas prēmijas” strīdu novēršanai, tomēr nekāds šīs piebildes skaidrojums likumprojekta anotācijā nav norādīts.

⁵⁷ Latvijas Republikas 12. Saeimas ziemas sesijas otrās sēdes 18.01.2018. stenogramma. Pieejams: <http://saeima.lv/lv/transcripts/view/460> [aplūkots 20.02.2019.].

proti, ALL VII un VIII nodaļā. Nav ieviesti nekādi speciāli noteikumi citiem apdrošināšanas veidiem, ja vien neskaita no Apdrošināšanas un pārapsdrošināšanas likuma pārņemto juridiskās palīdzības izdevumu apdrošināšanas regulējumu⁵⁸ un fragmentāras norādes uz galvojumu apdrošināšanu bez šī apdrošināšanas veida skaidrojuma.⁵⁹ Tāpēc nav pārsteigums, ka šādā situācijā Latvijas tiesību literatūrā paustas pamatotas šaubas, vai 33 jaunā likuma ieviestās izmaiņas “tik tiešām ir pietiekams pamatojums, lai uzskatītu, ka jauna likuma izstrāde ir labākais veids deklarēto ieceru sasniegšanai”.⁶⁰

3. Likumdevēja neīstenotie pilnveidojumi ALL pieņemšanā

ALL pieņemšanas gaitā likumdevējs **nav īstenojis veselu virkni nepieciešamu pilnveidojumu** likumprojektā deklarētajā “nepieciešamībā” pilnveidot un modernizēt spēkā esošo likumu “Par apdrošināšanas līgumu”, par ko norādīts šajā rakstā iepriekš. ALL ietvertais regulējums nav īstenojis modernu pieeju attiecībā uz **apdrošināšanas atlīdzības atteikuma pamatu** regulējumu, tos saistot ar apdrošinājuma ņēmēja vai apdrošinātās personas rīcību, kas varēja palielināt apdrošinātā riska iestāšanās iespējamību vai nodarīt kaitējumu apdrošinātājam, uz ko norādījis šo rindu autors iepriekš.⁶¹ Tāpat **nav ieviests anketas princips** ziņošanā par sākotnējo informāciju, kas atbilst mūsdienu apdrošināšanas līguma regulējumam Eiropā.⁶² Ir arī saglabāts **tiešās prasības ārkārtīgi ierobežotais raksturs** pretēji modernajai pieejai Eiropā, kura paredz tiešo prasību vismaz obligātās apdrošināšanas gadījumos,⁶³ kā rezultātā tiešā prasība Latvijā iespējama vien dažos gadījumos. Salīdzinājumam abās pārējās Baltijas valstīs tiešā prasība piešķirta cietušajam vismaz obligātās apdrošināšanas gadījumos CTA apdrošināšanas līgumā. Lietuvā likuma “Par apdrošināšanu” 108. pants (tiesības uz tiešo prasību) paredz, ka cietušajai trešajai personai pieder tiesība pieprasīt tieši, ka apdrošinātājs, kas ir sedzis par kaitējumu atbildīgās personas CTA, izmaksā apdrošināšanas atlīdzību. Savukārt Igaunijā tiešā prasība vispārīgajā apdrošināšanas līgumtiesību regulējumā nav paredzēta,⁶⁴ tomēr izņēmums no šī noteikuma pastāv obligātajā apdrošināšanā, kuras ietvaros tiešā prasība ir paredzēta.⁶⁵

Tāpat, kā pamatoti norādīts literatūrā, ALL 8. panta pirmā daļa pēc būtības **atkārto**, kaut citiem vārdiem, PTAL 6. panta otrajā daļā paredzēto noteikumu,⁶⁶ taču **neparedz to pašu iztulkošanas normu contra proferentem**, kāda paredzēta PTAL 6. panta 2.¹ daļā saistībā ar neapspriestu tipveida līguma noteikumu, kas ALL gadījumā varētu attiekties uz apdrošinājuma ņēmēju neatkarīgi no tā, vai tas ir uzskatāms par patērētāju.⁶⁷

⁵⁸ ALL 9. pants.

⁵⁹ ALL 31. panta devītā daļa, 37. panta 2. punkts.

⁶⁰ Kakstāns Ā. 2018.

⁶¹ Mantrovs V. Apdrošināšanas atlīdzības izmaksas atteikuma regulējums Latvijā. 2018.

⁶² Anketas princips ieviests arī Eiropas apdrošināšanas līguma tiesību principos (Article 2:101 PEICL). Par šī panta komentāru sk.: Basedow J. 2009, pp. 77–81).

⁶³ Šāda pieeja ietverta arī Eiropas apdrošināšanas līguma tiesību principos (Article 15:101 (1) (a) PEICL).

⁶⁴ Igaunijas Saistību tiesību likuma 515. panta pirmā daļa kopsakarā ar 517. pantu.

⁶⁵ Igaunijas Saistību tiesību likuma 521. panta pirmā daļa.

⁶⁶ Kakstāns Ā. 2018.

⁶⁷ Salīdzinājumam šāda iztulkošanas norma paredzēta Eiropas apdrošināšanas līguma tiesību principos (Article 1:203 PEICL; par šī panta komentāru sk.: Basedow J. 2009, pp. 56–59).

Tā rezultātā likumprojekta “Apdrošināšanas līguma likums” anotācijā norādītais apsvēruma par vispārīgo apdrošināšanas līguma regulējuma **modernizāciju**, ņemot vērā Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību principus, ir **pārspilējums**, kā norādīts iepriekš.⁶⁸ Ņemot vērā vien atsevišķas būtiskas izmaiņas, kuras ALL ieviesis vispārīgajā apdrošināšanas līguma regulējumā, var pievienoties Latvijas tiesību literatūrā izteiktajai kritiskai nostājai par ALL pieņemšanu, norādot, ka “grūti izprast tās problēmsituācijas, kuras likums atrisina”,⁶⁹ salīdzinājumā ar iepriekš spēkā esošo LPAL.

Kopsavilkums

1. Rakstā analizēts neseno pieņemtais un spēkā stājies ALL un tā ieviestās izmaiņas vispārīgajā apdrošināšanas līguma regulējumā Latvijā, salīdzinot ar to regulējumu, kas iepriekš tika ietverts LPAL. Pamatojoties uz rakstā veikto kritisko ALL pieņemšanas nepieciešamības un tajā ietvertā vispārīgā apdrošināšanas līguma regulējuma izvērtējumu, var secināt, ka jaunā likuma pieņemšana nav būtiski uzlabojusi vispārīgo apdrošināšanas līguma regulējumu Latvijā (kaut ieviestas atsevišķas būtiskas izmaiņas, kuras analizētas rakstā).
2. Gan iepriekš spēkā esošā, gan jaunā likuma gadījumā vispārīgais apdrošināšanas līguma regulējums Latvijā cieš no vairākiem nozīmīgiem trūkumiem. Pirmkārt, ALL trūkst konceptuālas pieejas vienlīdzības nodrošināšanā starp apdrošināšanas līguma noslēgšanā un izpildē iesaistītajiem subjektiem, ieviešot pat nelabvēlīgākas normas par tām, kuras bija iepriekš iekļautas LPAL. Otrkārt, ALL ietvertais regulējums cieš no modernu pieeju trūkuma būtiskos apdrošināšanas līguma jautājumos kā apdrošināšanas atlīdzības atteikuma pamatu regulējums (tos ALL nesaistot ar apdrošinājuma ņēmēja vai apdrošinātās personas rīcību, kas varēja palielināt apdrošinātā riska iestāšanās iespējamību vai nodarīt kaitējumu apdrošinātājam); ziņošana par sākotnējo informāciju (anketas principa neesamība); tiešās prasības ārkārtīgi ierobežotais regulējums u. c. Treškārt, ALL ietvertais regulējums būtiskos apdrošināšanas līguma jautājumos ir neskaidrs un var apgrūtināt ALL ietvertā regulējuma piemērošanu.
3. Būtu ieteicams apsvērt ne vien ALL ietvertā vispārīgā apdrošināšanas līguma regulējuma modernizāciju kopumā, bet arī pārstrādāt ALL ietverto regulējumu, ieviešot gan nepieciešamos uzlabojumus, gan novēršot LPAL nenovērstos un jaunajā likumā pārņemtos (tas ir, pārmantotos) regulējuma trūkumus.

⁶⁸ Sk. šī raksta 1. nodaļu iepriekš.

⁶⁹ Kakstāns Ā. 2018.